

Västerås
Skäktforskar-
klubb

VSK
50
år

AROSTIANA

Pris 20 kr Årgång 20 Nr 3-2013

Brynteson Guld- kungen

SIBIRIEN

BERINGS-
SUND

KOTZEBUE

SEWARD-
HALVÖN

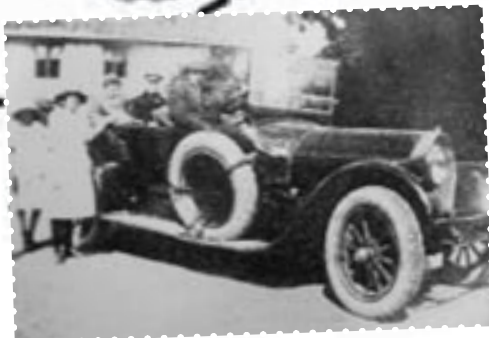
NOME

ALASKA

YUKON

S:t
MICHAEL

YUKON

Styrelse

Ordförande: Kerstin Andersson
Uroxvägen 8
722 31 Västerås
Tfn 021-246 58
e-k-k-a@telia.com

Vice ordf: Ingemar Widestig
Vetterslundsgatan 8
724 62 Västerås
Tfn 021-420 00 70
ingemar.widestig@gmail.com

Sekreterare: Karin Jyrell
Stolphusgatan 4
723 53 Västerås
Tfn 021-84 15 88
karin.jyrell@tele2.se

Kassör: Gunnar Andersson
Soldatgatan 8
723 45 Västerås
Tfn 021-12 35 48
gg.andersson@telia.com

Ledamot: Sven Olby
Ragnaröksgatan 12
723 55 Västerås
Tfn 021-204 94
sven.olby@telia.com

Ledamot: Börje Öhrling
Breds-Hällby 2
745 95 Enköping
Tfn 070-680 44 06
larbor2@gmail.com

Ledamot: Henry Johansson
Domkyrkoesplanaden 6A
722 13 Västerås
Tfn 021-33 19 14
325johansson@telia.com

Ledamot: Lars Berglöf
Stångjärnsgatan 149
724 77 Västerås
Tfn 070-865 43 87
larsbf@bredband2.com

Ledamot: Lennart Andersson
Ilgatan 4
723 49 Västerås
Tfn 021-80 30 21
lennart.karland@tele2.se

Redaktör & grafisk form

Simeon Andersson
Tfn 021-246 58
simeon.a@telia.com

Redaktionskommitté

Sven Olby
Tfn 021-204 94
sven.olby@telia.com

Karin Jyrell
Tfn 021-84 15 88
karin.jyrell@tele2.se

Ingemar Widestig
Tfn 021-420 00 70
ingemar.widestig@gmail.com

Margareta Lindqvist
Tfn 070-296 12 66
chmama1@spray.se

Redaktör hemsidan

Gunnar Andersson
Tfn 021-12 35 48
vsfk_arosiana@telia.com

Revisorer

Lennart Jonsson
Lerkärlegatan 13
723 51 Västerås
Tfn 021-41 65 24
lennart33@tele2.se

Maria Bäversten
Kakelgatan 6
722 09 Västerås
maria.baversten@
bredband2.com

Valberedning

Gunilla Laudon Andersson
Stenstuvägen 10
723 55 Västerås
Tfn 021-204 11
gunilla.laudon@tele2.se

Larsowe Roman
Kungsfågelgatan 14
724 69 Västerås
Tfn 076-561 97 64

Innehåll

Forum	3
Landstrykerska och spinnhushjon	4
Hur vi hjälpte en medlem	6
Besök från Australien	7
John Brynteson – "Guldkungen"	8
Bildsidan	12
Kontakt med mormonerna	14
Blandat	15
Läsövning	16
Förvärsarbetande hemmafruar	19
Sammanfattning släktforskardagarna	20
Upprorsmän, biskopar, borgbyggare och upptäckare	22
Mikrohistoria	23
Program	24

Karl Johan Ahléns
farfars far, Eleon
Ahlén. Sidan 6.

OMSLAGSBILDER:

Nome, Alaska, år 1900.

Lindblom, Brynteson och Lindeberg.

Bryntesons bil, en Pierce Arrow 48, årsmodell 1919.

Västerås Släktforskar Klubb

Klubben bildades 1963 och har till ändamål att förena dem som är intresserade av släktforskning och liknande forskning. Vi har 520 medlemmar och är anslutna till Sveriges Släktforskarförbund.

Plusgiro 96054-2
Bankgiro 5481-4843
Org.nr. 878001-8324
ISSN 1402-0300

Medlemsavgift 2013: 130 kr
Familjeavgift 2013: 160 kr
Junioravgift 2013: 20 kr
Medlemsavgift 2014: 150 kr
Familjeavgift 2014: 190 kr
Junioravgift 2014: 40 kr

Vill du skriva i Arosiana?

Har du tips om artiklar? Kontakta redaktören!

Författarna ansvarar för riktigheten i sina artiklar.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera insända bidrag. Om du vill citera en artikel ur Arosiana ska källan anges.

Ansvarig utgivare: Kerstin Andersson.

Internet

Arosiana: www.arosiana.se

Nättidningen Rötter: www.genealogi.se/

Bergslagsrötter: www.genealogi.se/bergslagen

Under sommaren har vår släktforskarplats flyttat ut i entréhallen på Fackbiblioteket. Datorerna finns nu under trappen bakom receptionen. Tidningshyllan med våra utbytestidningar från andra föreningar finns också där. Ta gärna del av dem på plats. Se bilder på vår hemsida: Föreningen > Biblioteket!

Ancestry har uppdaterat de namnindexerade födelseuppgifterna för åren 1921-1930. De uppgifter som har indexerats är barnets förnamn, födelsedatum och födelseförsamling samt föräldrarnas namn och ålder/födelsedatum. För att söka i uppgifterna behöver du vara registrerad hos Ancestry (www.ancestry.se) men det är gratis. Gör en sökning där, så kommer du till en registreringssida.

I stiftsbiblioteket på Västerås stadsbibliotek finns en stor samling manuskript skrivna av Abraham Abrahamsson Hülpers (1734-1798). I dessa genealogisamlingar finns anteckningar som även idag är en viktig källa för släktforskare. Det är främst släkter från Västmanland och Dalarna som är nedtecknade i tio volymer. C:a 40 000 personer är omnämnda i samlingarna. Samlingarna är digitaliserade (www.bibliotek.vasteras.se) och tack vare det kan man nu snabbt få fram uppgifter om sökt släkt eller person. Klicka på A-Ö välj Hülpers genealogier. Väl framme så klicka på *Sök*.

I år arrangerades släktforskardagarna i Köping. De inleddes med stämman på fredagen den 23 augusti i IOGT:s Teater. Ordförande Barbro Stålheim i Släktforskarförbundet gick igenom vad man åstadkommit under året och vad som planeras i framtiden. "Namn åt de döda 1901-2013" är tänkt att slutföras under året. När det är klart är det meningen att fortsätta med Bouppteckningar. Hemsidan Rötter moderniseras. Bokhandeln presenterade boken *Latin för släkthistoriker*. Den är på 104 sidor och omfattar närmare 6500 ord.

Förbundet presenterade två nya skivor; *Smedskivan 8* med uppgifter om 250 000 personer samt *Vallonskivan 4* som har släktuppgifter på 120 000 vallonättlingar. Nya handböcker om Resande och Mantalslängder planeras under 2014. Sockenindelningen 1999/2000 kommer att ligga till grund för en indelning som benämns "distrikt". Barbro Stålheim påpekade det viktiga i att vi ändå fortsätter att använda benämningen "socken", så att det begreppet inte faller i glömska. Fastighetskartan är en annan fråga som är av vikt att få ordning på. SSF har föreslagit att den arkiveras hos Riksarkivet vart femte år i ett filformat som kan läsas i framtiden. Ett förslag till Lantmäteriet är att allmänna kartor, äldre än 25 år, borde få nyttjas gratis. En annan fråga som diskuterades är Folkbokföringsdatabasen som fortfarande ligger hos Skatteverket där den inte arkiveras periodvis. SSF föreslår att Riksarkivet ger ut Sveriges befolkning 2000.

Under lördagen och söndagen pågick släktforskardagarna med utställningar i två stora hallar och föreläsningar i tre salar. Referat från flera av föreläsningarna finns att läsa i det här numret. Det kom ungefär 6500 besökare. Hela arrangemanget var väl planerat och bra med parkeringar. Utställningshallarna var rymliga och luftiga och det var rejält med sittplatser. Tack Köping för allt arbete ni har lagt ner!

År 2014 är det Karlstad som står värd för släktforskardagarna.

En ny ändring i utgivningsplanen är att nr. 3 av Arosiana kommer ut först i november, mot planerat oktober, vilket du ju har noterat! Skälet till det är att vi inte vill bifoga inbetalningskortet för 2014 för tidigt. Betala gärna in medlemsavgiften redan nu, så att kortet inte kommer bort eller blir bortglömt!

Andra klubbtidningar har en enkät till sina medlemmar om deras släktforskning. Jag tycker att det är en trevlig idé! Vi kommer att dela ut en egen enkät vid våra föreläsningar (som du besvarar hemma och e-postar till oss). Enkäten är givetvis frivillig, men säkert vill du väl berätta om din forskning?

Nya medlemmar hälsas välkomna

Ulf Betshammar
Löpargatan 112, Västerås

Mats Blomdahl
Riddarbolsslingen 17, Rimbo

Torkel Borelius
Åsavägen 12, Saltsjö-Boo

Kent Edberg
Snickargatan 3 C, Västerås

Benny & Irene Fredriksson
Orkestervägen 11, Surahammar

Anna-Britta Gregefalk
Mötgatan 12, Västerås

Annica & Åke Lundqvist
Bronskittelgatan 12, Västerås

Under september föreläste Karin Renman på Kyrkacksgården om Sophia Häll. Här återges den berättelsen i förkortad form.

Landstrykerska och spinnhushjon

TEXT: KARIN RENMAN

ILLUSTRATION: MICHAELA KARLÉN

Sophia fick aldrig en riktig chans i livet. Hon lärde sig tidigt att leva dag för dag. Hon föddes år 1825 på Estaslätten utanför Glanshammar, näst yngsta barn till den f.d. soldaten Henrik Häll och hans hustru Brita Stina Wedholm.

När Sophia var sex år avled hennes far och två år senare även modern. Socken såg till att lilla Sophia fick kläder uppsydda åt sig. Sedan placerades Sophia och hennes bror Johan, fem år, på fattigstugan. Där fick de bo tillsammans med ett tiotal äldre ringar.

När barnen hade bott i fattigstugan i ett år tyckte sockenmännen att de borde flyttas till någon där de skulle ”lära sig något till nytta för sig själva och andra”, som de uttryckte det. Soldaten Husings hustru åtog sig att vårda och föda Sophia mot en ersättning om två tunnor säd per år ur sockenmagasinet.

Efter ett år kom det fram att Sophia hade misshandlats och vanvårdats hos makarna Husing, så att hon inte kunde vara kvar där. Hon måste flyttas omedelbart. Eftersom hon haft kläder när hon lämnades till Husings men nu hade ”endast de oundgängligaste plagg” beslutade sockenstämman att inte betala ut en halv tunna säd till Husings, som de ännu inte hade fått.

Det var makarna Husing missnöjda med. De hade minsann inte åtagit sig att hålla Sophia med kläder, tyckte de, och överklagade socknens beslut till Konungens befallningshavanden (som senare skulle bli länsstyrelserna). Makarna Husing fick rätt och socknen betalade ut säden.

Sophia bodde sedan hos en bonde i Glanshammar till dess hon var 14 år. Under några somrar tjänstgjorde hon som vallhjon i Lillkyrka. Den sista sommaren avvek hon från det arbetet och uppehöll sig på olika ställen i socknen. När hon var 15 år konfirmerades hon.

Som en arbetsrättslig grundstadga fungerade Tjänstehjons- och legostadgan. Den sista legostadgan utfärdades år 1833. Varje arbetsför person som inte försörjde sig på annat sätt var skyldig att ta tjänst. Den som inte gjorde det saknade ”laga försvar” (var ”försvarslös”), skulle behandlas som lösdrivare och kunde dömas till allmänt arbete.

Tjänstefolk städslades en gång om året mellan Larsmäss och Mickelsmäss. Detta skedde ibland på folkmarknader. Den mest kända hölls i Västerås. Hösten 1844 städslades Sophia som piga hos en torpare i Hampforsen utanför Arboga, men innan städslöret gått till ända, på sommaren 1845, rymde Sophia ur tjänsten. Hon var nu 19 år och försvarslös. Hon saknade hem, arbete och försörjning. På den här tiden gällde också krav på att ha inrikes pass för att resa inom landet. Pass-tvånget upphörde först år 1860.

Sophia började nu ”stryka omkring” på landsvägar och hos bekanta. Hon uppehöll sig i Glanshammar, Arboga och Västerås. Flera gånger häktades hon i Västerås och sändes på fängkärria till Örebro slottshäkte. Flera gånger fick hon lösdriveripass för att bege sig till den socken där hon senast varit skriven för att skaffa sig ”laga försvar”. I mars 1850 fick

hon en dotter. Lilla Maria Sophia föddes under Sophias tillfälliga vistelse i Glanshammar.

En dag i april 1850 kom Sophia till Anna Lena Carlsdotter i Tidesta i Glanshammar och bad att få stanna där några dagar. När hon gått därifrån upptäckte Anna Lena att hon saknade en rosig bomullshalsduk. Hon skyndade efter Sophia som nekade till att hon skulle ha tagit den. Först när Anna Lena ville se om Sophia stoppat den på sig tog hon fram halsduken ur barmen.

En månad senare kom Sophia till Carl Gustaf Larsson och hans hustru Hedda Lotta Larsdotter i Husby utanför Glanshammar. Sophia fick husrum över natten. Hon fick ligga på golvet. På natten kom ett bud med en summa pengar till Carl Gustaf Larsson, som denne skulle ha. Carl Gustaf var borta men Hedda Lotta la pengarna i en oläst byrålåda. Nu blev frestelsen för stor för Sophia. När Hedda Lotta gick ut på natten tog Sophia en del – 30 riksdaler banco – av pengarna i bunten och en guldring.

Efter det reste Sophia till Arboga med soldaten Meijer. De fick skjuts av Lars Janssons måg, Lars Fredric Rundin. För pengarna köpte hon skor, en halsduk, ett lintyg, kaffe och socker. Hon betalade också för sin dotter, som hon lämnat hos en kvinna i Husby medan hon åkte till Arboga.

Såklart att Sophia åkte fast för detta. Hon ställdes inför Glanshammars häradsrätt den 12 juni 1850. Jag föreställer mig att det var fullt av folk i Gästgiveriet där tinget hölls.

I min fantasi

kände jag historiens

vingslag

Efterlysning

Sophia Häll befann sig i Västerås, Köping, Arboga, Glanshammar och Örebro. Jag ber er som läser fångrollor, domböcker och annat relevant material, att hålla ögonen öppna om hennes namn skulle dyka upp någonstans! Den tid som är aktuell är sommaren 1845 – september 1850 samt oktober – december 1852.

Sophia Häll häktades i Arboga år 1845 för lösdriveri. Hon häktades i Västerås i april eller maj 1848. Den 3 maj 1848 insände stadsfiskalen (åklagaren) i Örebro Sophia till Örebro slottshäkte. Den 11 maj 1848 avgick en skrivelse till Kungens befallningshavanden i Västerås och svar på den kom till slottshäktet i Örebro den 27 maj. Den 30 maj 1848 sändes hon till magistraten i Arboga. Den 26 september 1849 inkom Sophia till Västerås slottsfängelse efter beslut av stadsfiskalen C Eklund, som häktat henne på grund av "passlöst omkringstrykande". Därifrån sändes hon till Konungens befallningshavande i Örebro. Hon anlände till Örebro den 2 oktober 1849. Där var hon på kansliförhör och läkarintyg rekviderades. Den 11 oktober 1849 fick hon två dagar på sig att återgå till Arboga socken, där hon senast varit skriven. Under hösten 1850 – hösten 1852 satt hon på spinnhus i Stockholm. Den 9 oktober 1852 frigavs Sophia och fick pass till Glanshammar. En knapp månad senare, den 5 november 1852, inkom Sophia till Västerås slottshäkte för att hon överträtt passrättighet. Hon skickades till Örebro.

I Örebro sändes hon på kansliförhör den 10 november 1852. En månad senare, den 19 december 1852, togs hon in på Köpings stadshäkte. Hon skickades till Örebro slottshäkte. Den 29 december 1852 dömdes hon av Konungens befallningshavanden i Örebro till spinnhus på två års tid.

Karin Renman, Stockholm
karinskript@gmail.com
070 - 291 06 09

Flera personer påstod att Sophia tagit saker. Därför sköts förhandlingen upp och Sophia skickades till slottshäktet i Örebro. Med sig hade hon nu sin tre månaders dotter Maria.

Den 29 juni 1850 hölls en ny förhandling i Glanshammar. Hon dömdes för stölderna hos Carl Gustaf Larsson och Anna Lena Carlsdotter för första resan stöld. Hela tingsstugan var nog full med folk även den här gången, för enligt domen intygades det allmänt att hon var helt medellös. Ett bötesstraff omvandlades därför till kroppsstraff, 17 dagars fängelse vid vatten och bröd. Dessutom skulle hon under en söndag undergå "uppenbar kyrkoplikt" i Ringkarleby kyrka. [Uppenbar kyrkoplikt var ett skamstraff. Den dömde fick stå på en skampall i kyrkan, erkänna sitt brott och be om förlåtelse. *Red. anm.*] Hon skickades till Örebro slottshäkte tillsammans med sin lilla dotter.

Medan Sophia avtjänade fängelsestraffet placerades Maria hos fosterfamilj i Björka by i Glanshammar. Efter fängelsestraffet och skamstraffet i Ringkarleby kyrka släpptes hon fri. Men hon hade ingenstans att ta vägen.

Sophia hann bara var fri i en månad innan hon dömdes för sin försvarslöshet till två års arbete på spinnhus. Det avtjänade hon i Stockholm på Norra korrektionsinrättningen. Fängelset hade plats för 300 kvinnliga fångar. De flesta var arbetsfångar som var försvarslösa. Vid den tid Sophia kom dit hölls arbetsfångar och straffångar skilda åt. Kvinnorna var helt vitklädda. De

ägnade dagarna åt arbete under tystnad. Det rådde stränga regler. Den som bröt mot dessa kunde straffas med att låsas in i cell. Det här var Sveriges sista logementfängelse där de intagna förvarades i stora sovsalar.

Efter två år släpptes Sophia ut och fick pass till Glanshammar. Men vad skulle hon göra där? Hon begav sig till Västerås, häktades och skickades till Örebro. Där fick hon respass till Glanshammar, men kort härefter togs hon i Köping och skickades tillbaka till Örebro. Hon dömdes nu igen till två års allmänt arbete. I mars 1853 skickades Sophia till Göteborgs spinnhus. Där härjade tidvis kolera. Ett halvår senare, den 24 september 1853, avled Sophia av kolera på Spinnhuset i Göteborg. Hon blev nästan 28 år.

Sophias lilla dotter Maria blev kvar hos fosterföräldrarna så länge de levde. Maria blev 83 år gammal. Karin Björk kom jag i kontakt med genom att helt enkelt knacka på i en gård i byn Björka, där Maria varit fosterbarn, och fråga om någon äldre person kände till henne. Karin Björk berättade att innan Maria avled gav hon en liten porslinsko till Karin. "Den här ska du ha, Karin lilla", hade Maria sagt till henne. 60 år senare gav Karin Björk den lilla porslinsfiguren till mig. Som jag också heter Karin i förnamn, kunde jag för mitt inre höra Marias röst säga till mig "Den här ska du ha, Karin lilla". Och i min fantasi kände jag historiens vingslag från hennes stackars mamma Sophia.

Hur vi hjälpte en medlem och hur det gick sedan

Karl Johan Ahlén från Långbo, Tortuna, ville ha hjälp med att hitta föräldrarna till sin farfar Johan Elliot Ahlén. Vi beskrev i Arosiana nr 3-2010 hur vi med förenade krafter inom styrelsen fann olika pusselbitar till vilka som var Johan Elliot Ahléns mor och far. I födelseboken stod både fadern och modern som okända. Artikeln var ett bra exempel på hur man genom olika kyrkböcker kan komma fram till en lösning. Nu har vi funnit modern och fadern! Under sommaren i år kom ett brev från Karl-Johan.

Vänster: Johan Eleon Ahlén, f. 1858
Höger: Johan Elliot Ahlén, f. 1883.

Järnvägsstationen i Tillberga.

TEXT: KARL-JOHAN AHLÉN

Tack för all hjälp med uppgifter om min farfar Johan Elliot som ni ställt upp med sedan 2010 då jag började söka efter mina rötter!

I dag har jag tio generationer och har kommit 300 år bakåt i tiden, 1713-2013.

Det var 2010 som jag började släktforska efter min farfar Johan Elliot Ahlén, född i Stockholm 1883 och död 1956 i Rasbo, Uppland. Ingen i släkten visste något om hans far och väldigt lite om hans mor. Han hade sagt vid något tillfälle att fadern haft anknytning till järnvägen i Västerås. Den uppgiften skulle ha kommit genom morföräldrarna i Rasbo. Det visade sig sedan att fadern arbetat som bokhållare vid Tillberga Järnvägsstation och hette Johan Eleon Ahlén, född 1858, död 1915.

Modern, Anna Maria Wallin, född 1858 i Rasbo, död 1931 Dalarö, arbetade i Järnvägsrestaurangen, Tillberga. Hon blev med barn, flyttade till Stockholm, födde farfar och döpte honom med ett namn som pekade ut fadern. Anna Maria blev kvar i Stockholm och bildade familj där. Farfar växte upp hos sin mors föräldrar i Rasbo, Uppland. (Genom moderns koppling till Rasbo, där hon var född, kunde vi genom flyttlängden finna henne i Tillberga).

Mina föräldrar flyttade till Orresta 1949 från Uppland, så vi har bott i samma område där våra förfäder verkat, men utan att ha vetat om det. Min forskning visade att en bror till min farfars farfar var verksam som rättare

på Strömsnäs gård och befallningsman på Strömbergs Säteri i Bred. Det är gårdar i närheten där vi var bosatta i många år och släkten var bönder från Altuna socken i Uppland.

Jag skaffade en dator för att använda vid min släktforskning, har inte varit intresserad av datorer förut. Men nu när jag ser vad man kan göra med datorns hjälp ångrar jag att jag inte skaffade en tidigare. Abonnemang med kyrkböckerna och skivorna är ju underbara. Tänk vilket arbete det måste ha varit när man fick leta manuellt i kyrkböckerna. Men man måste ju förstå och veta hur man skall gå till väga för att komma vidare.

Genom min forskning har jag kommit i kontakt med fyra kusiner till min far. De har även bidragit med bilder och uppgifter.

Nu skall jag fortsätta forska på min mor Anna Ahlén, född Hultgren år 1918 och död 2009. Det kan bli svårt, för hennes mor dog när hon föddes och hennes styvmor ville inte höras tal om modern och hennes släkt, det var väl svartsjuka. Jag har hittat kusiner till min mor, boende i Stockholm, som hon troligtvis inte visste om. Jag skall besöka dem i sommar för att få veta lite mer om min mormor Hulda som dog 1918. Jag fick ”blodad tand” efter min fortsatta forskning på farfars sida.

Jag har fått mycket hjälp och instruktioner av styrelsemedlemmar i Västerås Släktforskarklubb. Mitt tips: Gå en släktforskarkurs! Då blir det både lättare och roligare.

”Mitt tips: Gå en släktforskarkurs!”

Besök från Australien

Berit Ankreus hittade släkt i Australien, Augusta von Carlshausen, född Hedström. Det har nu fått sin fortsättning med att Augustas barnbarnsbarn besökte Berit i Sverige. Om Augustas liv berättade vi i Arosiana nr 2-2010.

Vänster: Augusta von Carlshausen med sonen Carl.
Höger: Michele och Kent Acott.

TEXT: BERIT ANKREUS

När jag för några år sedan började släktforska frågade en faster till mig om jag kunde leta efter en släkting, Augusta Hedström, som var född i Västra Skedvi, Kolsva. Hon skulle ha blivit gift med en baron och flyttat till Australien. Något år senare blev jag inlagd på lasarettet i Västerås och i sängen bredvid mig låg en kvinna från Kolsva. Vi började tala om släktforskning och jag berättade om Augusta. Då säger kvinnan: ”Menar du Augusta von Carlshausen som hamnade i Australien?” Kvinnan var släkt med Augusta – och därmed även med mig. Det visade sig att Augusta var min farmors mors kusin. Bl.a. fann jag Tom Hedström, som skrev en artikel om Augusta. Den har varit publicerad i Arosiana, nr 2-2010.

Augusta Hedström var piga på Västlandaholms gods i Västra Skedvi, blev gravid och fick sparken, åkte till Stockholm och födde sonen Karl Gustaf som 20 år gammal åkte till Australien, där mamman var gift med baronen Carl Paul Buderus von Carlshausen.

Jag hittade även Kent Acott, barnbarnsbarn till Augusta, som bor i Perth i Australien när jag hjälpte min faster att forska.

En vacker vinterdag fick jag ett mail från Perth i Australien. Det var från Kent Acott. Han berättade att han och hans fru Michele hade planer på att besöka Europa och komma till Västerås under våren. Augusta är gammelfarmor till Kent och kusin till min pappas mormor.

Största intresset var förstås att besöka de platser där Kents gammelfarmor levde och verkade, vilket var Kolsva

”Släktforskning är verkligen något att rekommendera!”

och Västra Skedvi. Vi begav oss dit och blev väl mottagna av kyrkvaktmästaren och en man vid namn Lars Widén som kan hela Augustas liv från den tiden.

Vi fick veta att juldagsmorgonen 1926 var Augusta på besök och sjöng i kören. Det blev så mycket folk i Västra Skedvi kyrka att golvet innanför kyrkportarna gick sönder och folk for ner i grunden.

Augusta hade sänt massor med saker från Australien till skolbarnen i Västra Skedvi. De låg nu utlagda för oss att titta på. Det var allt från aboriginspjut, sköldpaddsskal, snäckor, halsband och bumeranger m.m. Lars Widén jobbar nu på att få till ett litet museum för att allmänheten ska kunna se detta.

Kent och Michele hade varit i Stockholm och besökt Skansen. Det största målet var att få se älgar, men de hade inte hittat en enda, så vi åkte till Kungsbyn. När traktorn kom med mat till djuren kommer plötsligt tre älgar utrusande från skogen och när de fått sin mat kunde vi både klappa och fotografera djuren obehindrat. Nästa dag visade vi Västerås med bl.a. Domkyrkan, Slottet, hamnen och Djäkneberget.

Efter den första kontakten har jag och min familj, som var med under hela besöket här, aldrig kunnat ana att man kan få sådana vänner på så kort tid. Detta besök från Perth har fått till följd att vi idag har mycket kontakt via sociala medier.

Så kan det bli. Släktforskning är verkligen något att rekommendera!

John Brynteson – ”Guldkungen”

Amerika köpte 1867 Sewardhalvön i Alaska av Ryssland. Många amerikaner ansåg att det var en riktigt dålig affär. På Alaskas västkust ligger den då blivande guldgrävarstaden Nome med sina oerhört rika guld tillgångar. Men det visste man inte då! Guldgrävarrushen började 1896 vid Klondykefloden på den kanadensiska sidan om gränsen. Den riktigt stora guldfyndigheten gjordes två år senare i Nome av ”de tre tursamma svenskarna” John Brynteson, Jafet Lindeberg och Erik Lindblom.

TEXT: SIMEON OCH KERSTIN ANDERSSON

John Brynteson föddes 13 augusti 1871 i Ärtemark i Dalsland. Han blev genom guldgrävning i Alaska en av Europas rikaste män och kallades därför Guldkungen. Han gifte sig med Emilia Forsberg 1900 i San Francisco och de fick fem barn. Brynteson dog 17 december 1959 och begravdes på Svanskogs kyrkogård i Värmland. Hustrun Emma Emilia Amanda Brynteson Forsberg föddes 8 februari 1873 och dog 15 december 1934. Hon begravdes i samma familjegrav på Svanskogs kyrkogård som mannen senare.

Brynteson hade redan varit 11 år i Amerika och mest umgåtts med missionsförbundare när han, 27 år gammal, blev bekant med sina båda blivande kompanjoner Lindblom och Lindeberg. Han hade kommit till Amerika 1887, 16 år gammal, då han arbetade i gruvor i Michigan, i skogen och vid järnvägen innan han 1898 for till Alaska, närmare bestämt till Anvil Creek, där staden Nome senare anlades under stort inflytande av John Brynteson. Alldeles nära, norr om Nome, finns ett berg uppkallat efter honom – Mount Brynteson.

Bland guldletarna i Alaska fanns flera missionärer. Det svenska evangeliska missionsförbundet i Amerika

hade skickat Nils O. Hultberg till Sewardhalvön 1893 för att starta en ny missionsstation. Hultberg kombinerade den uppgiften med bl.a. guldvaskning. 1898 förberedde Hultberg, tillsammans med Brynteson och fyra andra personer sin första inmutning vid en plats som hette Anvil Mountain. Hultberg lurade sedan sina kumpaner och smög iväg tillsammans med två andra, svensken Eric Lindblom och norrmannen Jafet Lindeberg och gjorde den formella inmutningen. Därefter for Hultberg hem till Sverige, men hade dessförinnan förvärvat sig om att Brynteson snarast skulle återvända till Anvil Mountain. De två andra männen, Lindblom och Lindeberg, slog följe med Brynteson. Han hade träffat dem i Council City några dagar tidigare. Därmed var konstellationen klar. Dessa tre blev ”The Three Lucky Swedes”, fastän egentligen bara två av dem var svenskar.

Den stora fyndigheten påträffades av Brynteson samma år, 1898. När de tre kompanjonerna en höstdag började vaska guld vid Ormfloden anade de att det kunde vara en riktigt stor fyndighet. Men eftersom vintern närmar sig måste de återvända till missionsstationen. Här tar de kontakt med lagkunnigt folk som hjälper till

med inmutningarna. När de våren 1899 återvänder till Ormfloden visar det sig att deras inmutningar är bland de rikaste guldfyndigheter som enskilda personer någonsin gjort! ”Lucky as a Swede” blev ett talesätt i guldgrävarlägren.

Enligt en legend borde äran av fyndet egentligen ha tillkommit en rysk-eskimåiska, kallad Sinuk Mary. Då hon böjde sig ner för att dricka vatten i Anvil Creek såg hon glänsande småstenar på ett ställe, där strömmen hade sköljt bort sanden ner till berggrunden. Hon samlade ihop en del av gruset och visade sitt fynd för Brynteson.

I juni 1899 fanns det nära tusentalet guldgrävare vid Nome, men färre än hälften av dem sysslade med guldgrävning; det fanns inga gruvlotter kvar. Missnöjet var stort, en revolt hängde i luften. Det var främst Lindblom, Lindeberg och Brynteson man var ute efter. Protesterna mot de ursprungliga inmutningarna saknade inte fog men att riva upp dem skulle ha betytt totalt kaos. Så upphörde spänningen plötsligt; det fanns guld åt alla på stranden! De tre svenskarna hade inte gjort några inmutningar där. De hade nog med arbete ändå.

Totalt producerade stranden guld för 50 miljoner dollar och strömmarna

för 130 miljoner. De verkligt rika fyndigheterna låg alltså i strömmarna och det hade de tre förstått.

De tre kompanjonerna bildade 1899 ett gruvbolag, Pioneer Mining Company. Direktör för bolaget var före detta missionären J. D. Elliot men Jafet Lindeberg blev den ledande. Deras bolag hade snart 400 anställda, varav många skandinaver, vilka var kända för sin arbetsamhet.

Brynteson utkämpade otaliga juridiska strider mot *claimjumpers* som försökte lägga beslag på gjorda inmutningar. Det kunde ofta gå mycket våldsamt och dramatiskt till och det hände även att folk sköts till döds. Rån och mord hörde till dagordningen i denna vilda tid. Lik som hittats i omgivningen av Nome kördes dagligen in till staden. Fastän det blev farligt bar Brynteson aldrig vapen. Deras bolag fick hjälp av militären för att kunna behålla sina fyndigheter.

Förutom guld fanns det även god tillgång på whisky i Nome. Antalet salooner hade på två år stigit till ett hundratal. En av saloonägarna var den kände pistolmannen Wyatt Earp. Han hade varit sheriff i många städer, bl.a. i Tombstone. I Nome råkade saloonägare Earp dock ofta i bråk och det hände att det var han som fick sitta i finkan. Omvända roller,

alltså! Wyatt Earps tre bröder blev alla mördade innan Wyatt kom till Nome, men själv blev Wyatt Earp 81 år.

Brynteson var med sitt kristliga sinnelag den som först tröttnade på guldgrävarlivet i Alaska. Redan 1902 lämnade Brynteson Nome för gott. Han hade, som nämnts, gift sig 1900, fått sitt första barn 1901 och bosatte sig nu i San Francisco. Efter en jordbävning 1906 återvände han till Sverige med din familj. John Brynteson var då en av Europas rikaste män.

John Brynteson sades ha haft 600 miljoner kronor med sig när han med sin familj lämnar San Fransisco. I Sverige bosatte sig familjen först i Göteborg där Brynteson blir huvudägare till Göteborgs Dals Pappersbruk. Sedan, 1907, köper han Svaneholms bruk och herrgård i Värmland, där han slutar sina dagar.

Brynteson ägde också andra industrier i olika delar av Sverige, förutom stora egendomar i USA (bl.a. en fruktplantage). Han gjorde många generösa donationer till olika kyrkor. Förmögenheten uppgick så småningom till 3,5 miljarder kronor. En källa uppger att två generationer senare återstod intet av förmögenheten i familjen.

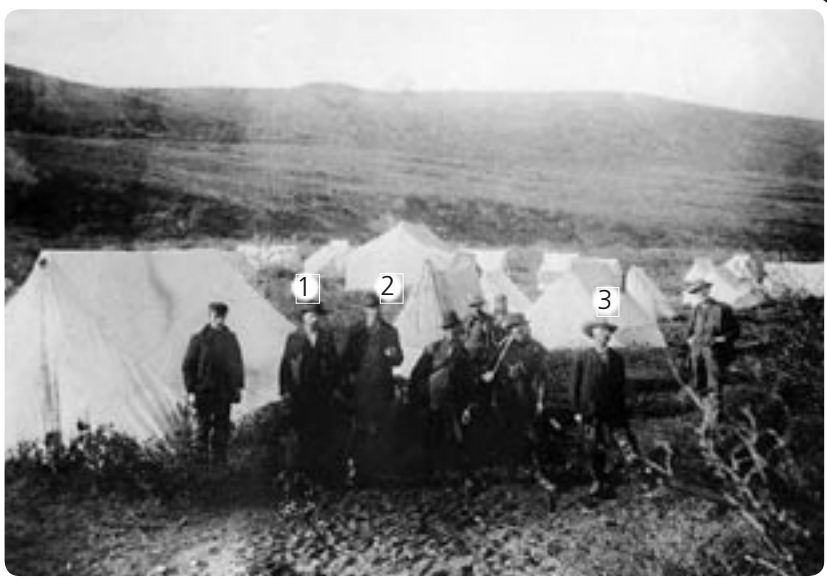

Notis i Svensk industrikalender 1947.

KÄLLOR

1. <http://www.visitnomealaska.com/nome-history-culture.html>
2. <http://t-norum.blogspot.plsen.se/kategori/161371-guldungen/>.

Vänster: De svenska guldgrävare Jafet Lindeberg (1), John Brynteson (2), och Eric Lindblom (3) utanför tälten i Nome, c:a 1900.

Höger: Brynteson med en guldklimp.

Ovan: Här föddes John Brynteson. Okänt vilka personerna i bilden är.

Nedan: Bryntesons vuxna barn Lucile, Ruth, Kermit, Lilly och Ingleliff.

John och Emma Brynteson med barnen Ruth, Lilly, Kermit och barnflicka utanför huset i San Francisco.

Jafet Lindeberg (vänster) med en veckas guldfynd.

”The Three Lucky Swedes”

John Brynteson (1871-1959) föddes som den yngste av sju barn i en mycket fattig familj. Två av hans bröder, Erland född 13 februari 1855 och Martin, född 10 juni 1853 flyttade till Amerika 1876.

Fadern, Brynte Krisstoffersson, var född den 21 september 1822 (Källa: *Ärtemark, Dalsland C:3 [1816-1834] sid 16*) och modern, Anna Stina Karlsdotter, den 8 april 1825. (Källa: *Ärtemark C:3 [1818-1834] sid 22*). Båda föräldrarna föddes i Ärtemark.

Brynte Krisstofferssons far, Chrisstoffér Engelbrektsson, var född 1786 och dog 10 februari 1845. Bryntes mor Katarina Jansdotter föddes 1788, okänt när hon dog.

Jafet Lindeberg (1874-1962), fattig fiskarson, var född och uppväxt i Varanger i Nordnorge. Han fyllde 24 år 1898 och hade kommit till Alaska som renskötare. Inte för att Lindeberg visste mycket om renar, men när USA:s regering år 1897 skickade en delegation till Norge för att köpa renar för inplantering i sydöstra Alaska såg Lindeberg en chans att komma till guldfälten och utgav sig därför för att vara renskötare. Enligt legenden var det Lindeberg som gav namn åt platsen Nome efter Nomedalen i nordliga Norge. I Norge benämndes Lindeberg ”kungen av Alaska”, den rikaste norrmannen någonsin. Jafet Lindeberg investerade det mesta av sina pengar i Seattle, där han med nöd och näppe räddade sina tillgångar ur en bankkrasch. Lindeberg dog i San Francisco.

Erik O. Lindblom (1857-1928) var den äldste av de tre i guldgruvebolaget, 41 år gammal. Han var född i Lofs dalen, Härjedalen, hade utbildat sig till skraddare och varit på luffen några år i Europa innan han i 30-årsåldern utvandrade till USA. Han bosatte sig sedan i San Francisco, där han bl.a. köpte storhotellet Claremont och grundade en bank. Lindblom hade också affärer i Mexico. Han lämnade sin svenskfödda hustru och gifte om sig med en ”yppig blondin”.

Bilen, en Pierce Arrow, modell 48, år 1919, har tillhört Johan (John) Brynteson. Här (vänster) poserar han med sin familj. Kungen och drottningen (mitten) satt i just denna bil den 12 oktober 2011 vid deras besök på Köpings bilmuseum. Redaktören fick nöjet att provsitta den. Det ”äventyret” blev upprinnelsen till denna artikel. Foto (höger): Brage Lundström.

Släktforskar dagarna i Köping 24-25/8

Invigning av släktforskar dagarna. Bandet nyss klippt. Förbundsordförande Barbro Stålheim, kommunalråd Elizabeth Salomonsson, landshövding Ingemar Skogö och Västra Mälardalens Släktforskares ordförande Krister Jansson. Foto: Sven Olby

Foto: Åke Dahlqvist

VSFK:s ordförande Kerstin Andersson.
Foto: Sven Olby

Längst fram till höger Bojan och Kjell Björk, höger om honom Monica och Håkan Holmgren, mellan dem syns Sven Olby och längst till höger Lars Berglöf. Foto: Karin Jyrell

Bildsidan

Du vet väl att du kan se ett urval av bilder i färg på vår hemsida under Tidningar > Arosiana-net?

Längst fram sitter fr.v. Björn Fredriksson, Anna-Karin Westerlund, Jan Ryd, Gunilla Didriksson, Daniel Berglund, Bo Olsson och Viktoria Jonasson. I andra raden i mitten sitter Jan Nilsson och närmast Kerstin Olofsson (Kinds Forskarklubb). I tredje raden sitter bl.a. Håkan Skoglund (Upplands Släktforskarförening), Håkan Linderyd (Nyköping-Oxelösunds Släktforskarförening), Kerstin Andersson i randig klänning och Sven Olby (båda Västerås Släktforskarclubb). I fjärde raden sitter näst längst t.v. Elisabeth Thorsell, i mitten Britt-Marie Nygård och Birgitta Lahrm (båda Folkare Släktforskarförening). I femte raden sitter bl.a. Tommy Jacobsson (Södra Västerbottens Släktforskarare), Donald Freij Hjalshammar (DIS-Småland), Örjan Hedenberg (Föreningen för Smedsläktsforskning), Sven-Erik Grahn (Sala-Heby Släktforskarare). Foto: Åke Dahlqvist

Peter Sjölund föreläste om DNA i släktforskningen och visade detta träd med de olika grupperna som man kan tillhöra. Foto: Sven Olby

Ett nytt sätt att presentera sina anor i DIS-Östs monter. Foto: Sven Olby

Maude Svensson (höger) med sina USA-vänner. På fredagen visade jag vägen för tre tjejer från Folkets Hus till Ullvigymnasiet där släktforskarlagarna skulle gå av stapeln. En av dem sade att hon hette Maude Svensson och var från Umeå, de två andra, Jamie Calson och Ann Cox, var från USA. På lördagen träffade jag på dem igen och tog ett kort av dem. Senare tänkte jag, att de kanske ville ha fotot som minne och när jag på söndagen såg dem sitta nästan längst fram och vänta på Dick Harrisons föredrag frågade jag Maud efter en adress att sända fotot till. Maude berättade att hon för en tid sedan skickat in ett DNA-prov för att få reda på om hon hade några släktingar någonstans. Hon fick träff i USA och denna släkting och en väninna reste till Sverige och var med Maude båda släktforskarlagarna i Köping! Är det inte fantastiskt – världen är liten! Text och bild: Åke Dahlqvist

Tidningsnotis var upphovet till kontakt med mormonerna

Reproduktions- och kopieringsfirman Rekolid grundades hösten 1947 av Erik Wästberg. Hans första kontakt med mormonerna var en liten tidningsnotis om deras planer att mikrofilma i svenska arkiv. Det var incitamentet till vad som skulle ge Rekolids verksamhet en alldeles speciell inriktning under en följd av år. Våren 1948 gjorde Erik Wästberg en reportageresa i Amerika för sin tidning, Svenska Dagbladet. Vid uppehåll i Salt Lake City knöt han en fast affärsförbindelse med Genealogical Association. I tidningsartiklar redovisade han senare sin intryck från Utah och dess invånare.

TEXT: SVEN OLBY

Rekolid har för Genealogical association utfört omfattande mikrofilmningar även i Finland och Norge. Proportionsvis har de finska filmningarna haft samma omfattning som de svenska. Tillsammans utgör det finska och norska arbetet ungefär en tredjedel av det svenska.

Det ställföreträdande dopet förfädernas väg till salighet

Något om bakgrunden till mormonernas genealogiska intresse: Sista Dagens Heliga anser att livet fortsätter efter döden. Jordelivet betraktar de som ett provningstillstånd. Återföreningen med förfäderna sker enligt deras tro omedelbart efter detta liv, inte vid Yttersta domen.

Men för att förfäderna skall få en lika salig tillvaro som de nu levande mormonerna en dag kommer att få njuta, måste även de – förfäderna – tillhöra Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagens Heliga. Och det finns bara ett sätt för dem att vinna inträde, nämligen genom dop. Förfäderna får genomgå det s.k. ställföreträdande dopet.

För att kunna döpa sina förfäder måste man veta vilka de var, när och var de levde. Det är därför anhängarna av Sista Dagens Heliga skaffar fram fakta om sina förfäder i ett stort

antal länder, även bakom järnridån.

Mormonerna är synnerligen arbetsamma och numera i regel välbärgade människor. De har en avancerad form av ålders- och socialförsäkring. Huvudparten av dem bor i trakten av Salt Lake City. En betydande del av dem härstammar från de skandinaviska länderna. Resten härstammar från England, Nordtyskland och andra europeiska länder, men också från t ex Australien. Mormoner från de katolska länderna är sparsamt företrädda.

Det sunda leverne som praktiseras av Sista Dagens Heliga sammanfaller i väsentliga delar med frisksportarnas, d.v.s. de dricker inte alkohol, kaffe eller andra stimulantia, och de röker inte.

Den genealogiska forskningen i Salt Lake City bedrevs under många år på konventionellt sätt; mormonerna var liksom andra forskare under långa tider hänvisade till privata genealoger. Genom tillkomsten av Genealogical Associations filmarkiv har de sedan beretts tillfälle att bedriva sin forskning på hemmaplan i en stor central institution. I arkivet finns enligt senaste rapporter 480.383.600 boksidor samlade. Totala antalet filmade böcker var då 1.601.279.

Kostnadsfri kopia från Genealogical Association

I mitten av 1940-talet gjorde Genealogical Association hänvändelser till riksarkiven i en rad länder – däribland Sverige – med begäran att få mikrofilma för släktforskningen erforderligt material. Samtidigt erbjöd man respektive länder en kostnadsfri kopia av den framställda filmen.

För Riksarkivet var detta ett ytterst välkommet erbjudande eftersom de statliga anslagen inte räckte för att genomföra en mikrofilmning av sådan omfattning.

De äldsta arkivalierna som mormonerna låtit mikrofilma i vårt land härrör från början av 1500-talet, de färskaste från 1860-talet. Vissa handlingar har emellertid filmats så långt som sekretesslagen tillåter, alltså fram till 1892 (sekretesslagen gäller handlingar från de senaste 70 åren).

Riksarkivarien: Forskningsmöjligheterna har i hög grad vidgats.

Riksarkivarien, fil.dr Ingvar Andersson, framhåller att den stora gåvan har betydelse ur två synpunkter. För det första har skyddsbehovet för det omistliga materialet uppfyllts. Filmen förvaras på säker plats både i Sverige och i ett skyddsrum insprängt i Klippiga Bergen.

Erik Wästberg, Rekolids grundare.

Däriigenom är forskningsmaterialet väl skyddat för totalförlust även under ogynnsammast tänkbara förhållanden.

För det andra kommer man med filmkopiorna som utgångspunkt att framställa film till förmån för forskningen. De nuvarande kopiorna får inte användas utan utgör endast utgångsmaterial. Forskningsmöjligheterna har i hög grad vidgats genom denna gåva, den största Riksarkivet någonsin fått, säger dr Andersson.

Över hundra miljoner boksidor i det svenska materialet

AB Rekolid är vid sidan av en dansk firma det enda utomstående företag som Genealogical Association anlitat för mikrofilmningen. I alla andra länder har man själv ombesörjt arbetet. Fram till 1 januari i år fanns 260.149 utländska rullar mikrofilm hos Genealogical Association. I denna dryga kvartsmiljon rullar ingår de svenska med nära en fjärdedel eller 54.440 rullar eller mer än 100 miljoner boksidor. Det går ca 1.000 exponeringar på varje rulle. Rullarna är 30 meter långa.

Källa: Avskrift av en tidningsbilaga till Biblioteksbladet 1963.

Släktforskarnas hus flyttar

Efter 21 år lämnar Släktforskarnas hus Leksand för att drivas vidare i mindre skala på Griggusgården i Stora Skedvi.

Nådistöten för Släktforskarnas hus i Leksand kom i maj i år då man tappade ett stort jobb åt Geline. Motsvarande fem heltidstjänster försvann därmed från Leksand, berättar chefen, Griggus Jan Norberg.

Släktforskningens värld är föränderlig. Datorns inträde var revolutionerande. Inte minst 2006 när digitala kyrkböcker gjorde entré på internet. Samma år drog Leksands kommun in bidraget till Släktforskarnas hus och verksamheten drevs sedan 2007 som aktiebolag. Utvecklingen talar sitt tydliga språk. Vid den tiden hade Släktforskarnas hus i genomsnitt 22 besökare per dag. I dag rör det sig om ett par besökare i veckan.

Epoken Släktforskarnas hus i Leksand är över.

Källa: <http://www.dt.se/nyheter/leksand/1.6238301-slaktforskarnas-hus-flyttar>

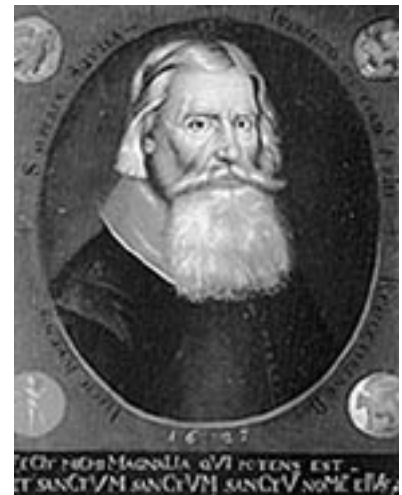
400 år gammal släktbok

Under helgen avslöjades en stor nyhet. Urban Sikeborg har nämligen funnit en släktbok från 1613, skriven av Sverige förste riksantikvarie, Johan Bure. Det är en 400 år gammal handskrift som alla trodde var förlorad och som låg i det finska Riksarkivet.

Bures släktbok har sedan 1700-talet varit det mest uppmärksammade släkthistoriska arbetet från Vasatiden och stormaktstiden i Sverige.

Eftersom boken bara funnits i korrupta och ofullständiga avskrifter kommer originalet att räta ut många frågor som äntligen får sitt svar.

Det vi i dag ger tips om till släktforskare ägnade sig Johan Bure åt redan på sin tid. Han började sitt arbete 1591 och har träffat folk som levat på både 1400-

Johannes Thomae Agrivillensis Bureus (Johan Bure) 1568-1652.

1500- och 1600-talet.

Det här är ett unikt material, säger Urban Sikeborg.

Kanske kan upptäckten som snart finns på DVD göra att människor som släktforskare i dag finner släktingar ännu längre tillbaka i tiden.

Källa: Bergslagsbladet Arboga tidning 26 augusti 2013.

Detta nummers läsövning är hämtad från Lantmäteriets Historiska kartor. Den är från 1696 och visar vilken fantastisk information som kan finnas. Lantmäteriets Historiska kartor är mycket intressanta att studera och forska i. Det behövs inget abonnemang.

Historiska kartor finns på Lantmäteriets hemsida, se bild 1. Klicka därefter på "Kartor och geografisk information" och sedan på "Historiska kartor".

Då får du upp bild 2. Har du inte använt Historiska kartor tidigare, så gå in på länken "Komma igång med historiska kartor" och följ anvisningarna där. Annars klickar du på "Till Historiska kartor".

För att hitta det exempel jag visar går du sedan till "Avancerad sökning" och fyller i enligt bild 3 och klickar på sök.

Du får då upp en mängd information, se bild 4. Du klickar på "nr 4" och sedan på "protokoll".

Protokollet inleds med följande:

"A° 1696 då Kongl. Skougz-Commissionen efter Hans Kongl Maj^{tz} allernådigste befallning, war ankommen till Skinskattebergz Bergzlag, Skinskatteberg, Gunnillbo och Heeds Sochnar, att der intet allenast låta hemmannen Refwa och afmäta, utan jemnwäll om hemmanenns willkor, i Åker, Äng, Skoug och Markwid och Sträckning, Rååskilldnadt och Rååmärcken jämnwäll och hwad allmänningstracter, antingen i förrtiden warit och sedermera inkrächtade äro, eller och ännu till sin gamble fullkomblige begrep kunna wara tillfinnande samt upsökia, behörigen ransaka, besichtiga och undersökia; Så blef efter tidigt förut af Prædicostolarne behörige utgångne lysningar och Publikationer

Protokollet är på 107 sidor och ger en mycket bra beskrivning av hemmanen, dess torp och bergsbruket i Skinskattebergs socken år 1696. Det ger också information bakåt i tiden.

Läsövningen är hämtad från sidan 58 för hemmanet Darsbo. Utöver protokollet så finns särskilda kartor och beskrivningar över de olika hemmanen. Om Darsbo (Skinskattebergs socken Darsbo nr 1 – 2) finns karta och följande beskrivning:

"Husen till dese Hemmanen ähre wälstående. Och dessurom berättas af åboende att af åkeren den de för mangell på foder intet kunna få såå all åhr., kunna bruka med ett par dragare 5 Tunl. och i medellmåttige gode åhr afkasta 5te kornet. Hwad höet anbelangar så seija de sig nu intet wiss berättelse der om kunna gifwa, uthan när begge gårdarna för 6 åhr sedan alla ängen tillhopa bär-gade, af höet sedan bytte, finge de in alles 90 Lass. Men nu befinnes att de efter den tyden hafwa sombn. ängen better rögd och flere Rönningar uptagit, så att på dem säkert blifwer bergt 5 Lass på hwartera gården. Några småfläckar kunna till ängz uthrymme finnas ännu på uthmarken; men intet till åkers uptagande, uthan elliest godt muhlbete. Gambla Mallmstreck hafwa de wäll wijd litz G. G. ?? Men emedan på dem intet arbetas, hämpta de till sin hytta och hammare ifrån Bastnäs grufwa som ligger en Mijhl ifrån byn; och Torrstens gr. straxt bort wijd Främs-hyttan, som chartan öfwer den byn uthwijsar. Timmerskoug hafwa dhe till godt huusbehof, men berätta sig aldrig något af den få försällja, sammaledes Torfs- och Näfrskoug; Men Påttaskebruuk, Tegell, kalkugnar eller kärubrännande fins här intet. Giärdzlegårdarna ähre alle af graan

wällstående, (doch) sträcka sig intet till någåt Rår elr röör. Ask, Bast, Eek, Böök, Hassel eller Ållon finnas här intet, uthan till Fijske Siöar twenne ähre desse Hn (=hemman) beqwäm. belägne; Nedre gården till Skinskattebergz Siön. Öfr. gården till Siön Dagarn: Men för annat ålig-gande Bergzarbete, säya de sig intet mehra arbete der på använda än till nödtorftigt huusbehof, och intet till sälljande och det med Ryssjor, Kattzor och Skåttvät, Winternoot. Wäderqwarn är här ingen, uthan twenne små strömwarnar uthi hammar-bäcken wijd deras nedre hammare; och den andra straxt wijd Siön Culpon, till hwilken ström de af watnetz förflytande tidigt om wahren med dammande till hammarens och hyttans egent. nytta måste i acht taga, serdeles som på desse ägor inga andra strömmar ähre till finnandes. Ähr altså desse Hs bästa fördeel af Tack och stångjern, till hwilketz för-yttrande de beqwäm. ähre belägne i sträckewägen emellan twenne Mark-nadzplatzer; Wijk nemb. och Skinskatteb° till Kiöping som ähr deras Kiöpstad 5 Mijhl och stoore Landz-wägen 1½ Mijhl. Mehra weet man intet om desse hemmn. wara att berätta. renowerat och beskrifwit Stockholm A° 1697 uthi Martii.

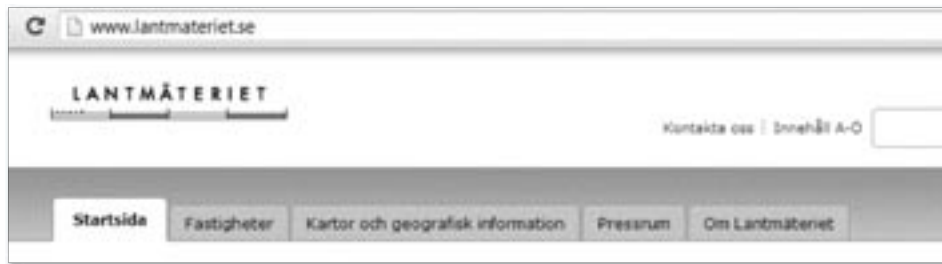

Bild 1

Historiska kartor

Vi har en av världens största kartskatter och vi vill gärna dela den med dig.

I våra digitala arkiv finns mer än en miljon historiska kartor och de sträcker sig så långt bak i tiden som 1628. Kartorna täcker stora delar av Sverige och är i många fall så välgjordade och rikt utsmyckade att det är frestande att kalla dem för rena konstverk. Inte konstigt kanske, att de ofta ges bort som presenter.

Det är gratis att titta på kartorna och vi vågar lova att du hittar något intressant när du tar del av dem.

Innan du börjar finns det några saker som du behöver göra:

- [Kom i gång med historiska kartor](#)

Vill du gå direkt till Historiska kartor klickar du på länken här nedan.

Hitta din historiska karta

Titta på och beställ kopior av kartor från år 1628 till år 1927.

[Till historiska kartor](#)
[Har du problem?](#)
[Vill du veta mer?](#)

Bild 2

Avancerad sökning

Här söker du direkt i de olika arkiven. Stjärna (*) markerar obligatoriska fälten.

Arkiv: * ⓘ

Län:
 Karttyp:

Län: * ⓘ

Socken: ⓘ

Ort: ⓘ

Årtal från: >=1600

Årtal till:

Darsbo, 1 km norr om Skinnskatteberg

Bild 3

Sökresultat

Ny sökning | Sökning via karta
 Du sökte på: Västmanlands län, Skinnskattebergs socken, från:1696

Karta/Akt	Kartserie/Åtgärd/Beskrivning	Årtal
Lantmäteristyrelsens arkiv 1-10 av 104 träffar		
Skinnskattebergs socken Broby nr 1	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Darsbo nr 1-2	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Davidsbo nr 1	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Ensthyttan nr 1-3	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Forsen nr 1	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Främshyttan nr 1-2	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Gårdsby nr 1	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Grånäs nr 1	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Gävsbornäs nr 1	Geometrisk avmätning	1696
Skinnskattebergs socken Haraldslid nr 1	Geometrisk avmätning	1696

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Nästa Sista

Bild 4

forts. ➔

Läsövning

Darsbo Darsbo 2^{ne} hela hemman, hwars åhboer Erich(.) Olof och Pehr Larssöhner af Öfra och Hans Erssohn, Olof och Per Osshöner af Nedra gården, producerade in Originali följande bref och Documenter, Näml: Glorwyrdigst i åhminnelse Sahl. Kong Jan¹ den tredies bref de A^o: 1588 d 23 Decemb: på besittningzRatten. Item fordom Pfalsgrefwens Sahl. H^r Johan Cassmirs² bref de A^o: 1632 d 14 Junii, samt hennes Maj^(tz) Drottning Christinæ Confirmation af d 17 Mars A^o: 1642, som wijsade klarligen at of^(de) ber^(de) twenne hemman warit köpta från Crono till Skatte för 120 RixDaler eller 720 daler K^u hwars köpeskilling är 1684 förökt³ till 1220 daler Kopp^{mt}.

Utsädet woro 12 t^r: samt sålijkz hööbohl gått att 30 á 40 Creatur kunde underhollas, och såsom de egde sielfägande hytta och hammar, så woro deras idkande med hammar och hytte bruk, hwar till de af egen skoug kohlade, som mästa delen är uthuggen, men i dess ställe en ung upwuxen skoug.

Bohlbyens åhboer klagade storligen på utbygga-
Kalfängen
ren Olof Pehrsohn i Thorpet Kalfängen
som gör Bohlbyen till stor skada och meen

åhwärkan⁴

åwärkan med kohlande och fällande på Skougen. Rösegången beträffande så woro egoskillnaden mellan Darsbo och Fræmshyttan, Trollboberget, Blockberget, Darsbosjön, men dessutan inga Rösen till finnande emellan Darsbo och Sundet, Warandes Wederbörande å begge sijdor Wäll öfwereens med hwarandra om skillnaden utan att hafwa några lagda Rösen och Råsteenar, gåendes Darsbo up i Sochne skillnaden till Giæfvedamen allt intill så kallade GiæfveRöset och till Fræmshyttedamsjön. Den öfrige Rösegången Wijsas af Chartan.

Fotnoter:

- 1) Kung Johan III
- 2) Måste vara Johan Kasimir av Pfalz-Zwiebrücken-Kleeberg 1589 – 1652. Gift med Katarina Vasa som var dotter till Karl IX. J Kasimir var far till Karl X och hade statliga uppdrag i Sverige. Han bodde på Stegeborgs slott.
- 3) Detta var vanligt på flera andra hemman i socknen och var Karl XI:s reduktion
- 4) Detta ord står nederst på sidan och är samma ord som nästa sida börjar på. Detta för att hålla reda på sidorna som inte nummerades.

Darsbo Darsbo 2^{ne} hela hemman, hwars åhboer Erich Olof och Pehr Larssöhner af Öfra och Hans Erssohn, Olof och Per Osshöner af Nedra gården, producerade in Originali följande bref och Documenter, Näml: Glorwyrdigst i åhminnelse Sahl. Kong Jan¹ den tredies bref de A^o: 1588 d 23 Decemb: på besittningzRatten. Item fordom Pfalsgrefwens Sahl. H^r Johan Cassmirs² bref de A^o: 1632 d 14 Junii, samt hennes Maj^(tz) Drottning Christinæ Confirmation af d 17 Mars A^o: 1642, som wijsade klarligen at of^(de) ber^(de) twenne hemman warit köpta från Crono till Skatte för 120 RixDaler eller 720 daler K^u hwars köpeskilling är 1684 förökt³ till 1220 daler Kopp^{mt}.
Utsädet woro 12 t^r: samt sålijkz hööbohl gått att 30 á 40 Creatur kunde underhollas, och såsom de egde sielfägande hytta och hammar, så woro deras idkande med hammar och hytte bruk, hwar till de af egen skoug kohlade, som mästa delen är uthuggen, men i dess ställe en ung upwuxen skoug.
Bohlbyens åhboer klagade storligen på utbygga-
Kalfängen
ren Olof Pehrsohn i Thorpet Kalfängen
som gör Bohlbyen till stor skada och meen
åhwärkan⁴

åwärkan med kohlande och fällande på Skougen. Rösegången beträffande så woro egoskillnaden mellan Darsbo och Fræmshyttan, Trollboberget, Blockberget, Darsbosjön, men dessutan inga Rösen till finnande emellan Darsbo och Sundet, Warandes Wederbörande å begge sijdor Wäll öfwereens med hwarandra om skillnaden utan att hafwa några lagda Rösen och Råsteenar, gåendes Darsbo up i Sochne skillnaden till Giæfvedamen allt intill så kallade GiæfveRöset och till Fræmshyttedamsjön. Den öfrige Rösegången Wijsas af Chartan.

Långt in på 1900-talet var den rådande åsikten att kvinnan var både fysiskt och psykiskt underlägsen mannen. Det romantiska kvinnoidealet, att kvinnan av naturen var bestämd att passa bäst som hemmets och familjens vårdarinna, stämde väl in i bilden.

Förvärvsarbetande husmödrar

RED.: SIMEON ANDERSSON

Den allmänna rösträtten infördes 1919. I och med det blev kvinnorna myndiga och skulle ha samma rättigheter som män. Den offentliga arbetsmarknaden fungerade däremot inte på lika villkor för män och kvinnor. Dels ansågs inte att kvinnor var lämpliga för många arbetsuppgifter, dels så var hushållsarbetet fortfarande en heltidssyssla.

Hemmafru epoken kom under **1930-talet**. Då, när det svenska folkhemmet skulle byggas, lyssnade politikerna gärna till arbetarrörelsen, där de flesta ansåg att kvinnan skulle representeras av mannen utanför hemmet. Hon skulle bara finnas på arbetsmarknaden i nödfall. Gifta kvinnor skulle sköta hemmet. Det var inte minst viktigt för den gifte mannen att visa att han kunde försörja fru och barn. Vid denna tid genomgick jordbruket stora struktur- och omvandlingar. Sysselsättningstillfällena minskade dramatiskt och många människor lämnade landsbygden och flyttade till städerna där industrierna och arbetstillfällena fanns. Ungefär samtidigt steg giftermålsfrekvensen. Männen kom att bli lönearbetare och arbetade utanför hemmet, medan kvinnorna oavlönat ansvarade för hemmets skötsel och försörjdes av sina makar.

En halv miljon kvinnor organiserades i det svenska totalförsvaret **1940**. Beredskapstiden förde med sig att kvinnorna kunde göra en inbrytning i många mansdominerade yrken medan männen låg inkallade.

Under **50-talet** uppfattades det fortfarande som något avvikande om en gift kvinna inte var hemmafru.

Det fåtal som verkligen var yrkesverksamma efter giftermålet motiverade ofta sin yrkesaktiva roll med att de antingen hade en mycket hög utbildning eller att familjen var beroende av kvinnans inkomst.

Nu började vissa kvinnogrupper kräva att husmorsarbetet skulle betraktas som ett ”riktigt arbete”, men utan lön. Då skapades tanken på den professionella hemmafrun som drev ett effektivt hushåll med moderna hushållsmaskiner. Några kvinnor började nu ta sig ut på arbetsmarknaden, men hemmafrunormen var så stark att dessa kvinnor kallades ”förvärvsarbetande husmödrar”.

I början av **1960-talet** arbetade fortfarande bara drygt 25 procent av de gifta kvinnorna utanför hemmet. Vid denna tid var klimatet gynnsamt för att föra fram jämställdhetskrav. I jämställdhetsdebatten ställde sig samtliga politiska partier bakom målet att varje vuxen individ skulle ha möjlighet att försörja sig själv genom eget förvärvsarbete.

Lagförändringar, som avskaffandet av sambeskattning 1971, och socialförsäkringssystemets utformning, riktade sig till individen och individens möjligheter att försörja sig. Under **1960-** och **70-talen** utvecklades också det svenska välfärdssystemet; den offentliga sektorn byggdes ut. Sjuk- och åldringsvården samt barnomsorgen var i stort behov av arbetskraft. Det var just inom dessa verksamheter som flertalet kvinnor fann sina yrkesroller. Majoriteten av de före detta hemmafruarna började sitt yrkesverksamma liv genom att arbeta deltid.

1845 Lika arvsrätt för kvinnor och män införs.

1863 Ogift kvinna blir myndig vid 25 års ålder.

1873 Kvinnor får rätt att ta akademisk examen med undantag av några utbildningar.

1901 Kvinnor som fött barn får rätt att ta ledigt i fyra veckor utan lön.

1919 Riksdagen beslutar om allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Statliga ämbeten öppnas för kvinnor.

1920 Ny giftermålsbalk införs, vilken stadgar att gift kvinna är myndig.

1938 Preventivmedelsförbudet upphör.

1939 Lagstadgat förbud mot att avskeda kvinnor på grund av förlovning, giftermål, havandeskap och eller barnsörd.

1947 Allmänna barnbidrag införs.

1950 Båda föräldrarna blir förmyndare, tidigare var det endast fadern.

1955 Yrkesarbetande kvinnor som fött barn får tre månaders betald ledighet.

1958 Kvinnor får rätt att bli präster.

1970 Sambeskattningen tas bort och kvinnor och män beskattas individuellt.

1971 Kvinnor och män blir jämställda i sjukförsäkringen.

1975 Lagstadgad rätt till fri abort införs.

Källor:

Förvärvsarbetande husmödrar är en sammanställning av två artiklar:

Hemmafruns födelse av Irene Artaeus i Tidskriften Spaning nr 7 och Därför försvann hemmafrun av Lena Amurén, Nationalencyklopedin.

Foto: Västmanlands Läns museum, Erland Myrberg. Fotot är från 1920-30 talet.

Sammanfattning av två dagars föredrag

Årets föreläsningar 24-25 augusti var väl komponerade och innehållsrika och drog många åhörare. Den röda tråden var vårt lands rika tillgång på naturtillgångar, bl.a. malmen, skogen och vattnet. Vi kanske inte riktigt förstår att uppskatta våra naturtillgångar och vårt läns historia till fullo?

TEXT: GUNILLA LAUDON ANDERSSON

Lördagen

Elisabeth Renström

Lördagen började för min del med ett föredrag av Elisabeth Renström som utgör ena halvan av radioprogrammet ”Släktband”. Gunilla Nordlund var förhindrad att medverka på dagens föreläsning. Elisabeth berättade att ”Släktband” hade startat 2004 och att man sänt 110 program. Ny omgång av den populära programserien startar i december.

Föredragshållaren talade om att den genomgående tanken med programserien var att berätta om en människas öde som sätts i historisk ram. En stor källa till information är bl.a. rättsliga protokoll. Elisabeth Renström hänvisade till möjligheten att lyssna på tidigare sända program på webben:

www.sverigesradio.se/p1/slaktband

Dick Harrison

Föreläsningen som Dick Harrison höll om ”Bergslagen – den svenska industrins historiska hjärtland” var mycket innehållsrik och intressant. Harrison är en spännande föredragshållare som sprutar ut kunskaper under 45 minuter. I föredragets inledning talade Harrison om Gruvfrun som en mytologisk gestalt som man kanske träffade klädd i svart och då blev det onda tider. Var Gruvfrun klädd i vitt så blev det bra tider och rikedom. Detta väsen var en sorts urmoder för vår Moder Svea enligt föredragshållaren. Föreläsningen behandlade hur vårt land växt med vår rika tillgång på olika mineraler och vattenkraft. Bergslagen blev ett centrum för järnhanteringen. Det uppstod ett slags frälse av bergsmän. Allmogen var viktig för att finna arbetare till gruvhanteringen som blev en folknäring. Under industrialismen växte även andra näringar fram med nya tekniska lösningar. Harrison betonade även

Sala silvergruvas betydelse som världens största och mest betydelsefulla silvergruva .

Lars Wolke

Nästa föredragshållare var Lars Wolke som talde om Soldatforskning. Han påpekade att Sverige alltid varit ett kontrollsamhälle med skattelängder från år 1247. Man har militäräkenskaper [militie = av milis; som har med lantvärn och folkbeväpning att göra. *Red. anm.*] från år 1554. Listor på soldater med lönespecifikationer.

År 1619 började man lista krigstjänstpliktiga, d.v.s. mönstra män som fyllt 15 år. År 1670 upprättades utskrivningslängder, d.v.s. noteringslängder av grupper på 10 personer varav en person väljs ut till soldat. Wolke nämnde också att under åren 1621-1721 så dör var tredje svensk i armén. För att locka bönderna att bli indelta soldater under åren 1692-1901 så fanns drömmen om soldattorpet. Man upprättade generalmönsterrullor vart tredje år. Varje soldat fick ett militärt namn som kompanichefen bestämde. Generalmönsterrullorna och domböckerna är en ständig källa till information för alla släktforskare.

Ted Rosvall

Ted Rosvalls föredrag ”Nya och gamla källor” handlade om emigranter. Föredragshållaren hänvisade till ett antal olika källor som han använt vid sin egen forskning:

www.genealogybank.com

www.newspaperarchive.com

www.chicagotribune.com/news/obituaries/

www.findagrave.com

www.archives.com

www.worldvitalrecords.com

www.ancestry.com

dagarna i Köping

Brage Lundström

Brage Lundström berättade om "Kändisar med anfäder utmed Hedströmmen". De namn som nämndes var Rickard Dybeck, Theodor Svedberg och Lisa Marklund.

Platserna som Brage tog upp var bl.a. Bråfors, Färna, Karbenning, Engelsberg och Lapphyttan. Alla dessa platser har sina intressanta historiska berättelser. Brage hänvisade även de intresserade att läsa hans bok om "Hyttor och Hamrar i Svartån"

Peter Sjölund

Nästa föredragshållare var Peter Sjölund som talade om ämnet "Släktforskning med hjälp av DNA". Peter Sjölund berättade lite om sin bok som utkommit i vår. Boken berättar om DNA-tester och vilken information man kan få av testerna. Han talade bl.a. om att DNA-tester är betydligt mer överkomliga i pris numera (cirka 700-1.300 kr). Testerna är också lättare att förstå än tidigare. Många släktforskare har redan låtit DNA-testa sig. I boken finns förslag på lämpliga e-postadresser, exempelvis:

www.familytreedna.com/

som är speciellt för släktforskare.

Sjölund hänvisade även till sin egen hemsida:

www.sjolunds.se/dna-genealogi

samt Facebook – DNA-anor.

Söndagen

Kalle Bäck

Söndagens föredrag började med Kalle Bäck som talade om "Byn, gården och människan under 1800-talet". Bäck berättade om olika synsätt på tillvaron. Under 1800-talet talade man om rättvisa och riskminimering medan man på 1900-talet talar om rationalitet och vinstmaximering. Han lyckades med sitt anförande få oss alla att fundera på frågan "Var det bättre förr?" Efter att föredragshållaren på sitt medryckande sätt berättat om människors vardagsliv i Sverige under 1800-talet så var vi nog alla ändå rätt tacksamma att få leva just nu!

Dick Harrison

Dick Harrisons andra föredrag handlade om "Upprorsmän, biskopar, brobyggare och upptäckare – en historisk resa genom Västra Mälardalen". Harrison är som alltid en utmärkt historieberättare. Man önskar bara att man kunde ta till sig lite av all den kunskap han förmedlar. Harrison påpekade att vi verkligen bor i historiska områ-

den som borde användas mer i den historiska forskningen och som lämpliga turistmål. Han nämnde vår största gravhög, Anundshög, och påpekade hur mycket som hänt i och omkring Badelunda trakten. Harrison nämnde även västra Mälardalen som han kallade Sveriges Ruhrområde med dess enorma rikedom på historia. Personligen tror jag att Dick Harrison ville få oss åhörare att förstå att vi trampar på historisk mark, som vi bör forska mera omkring och framförallt värna om för framtida historisk forskning.

Ing-Marie Pettersson Jensen

Föredragshållaren Ing-Marie Pettersson Jensen talade om "Norberg och järnet". Hon berättade om bergsmännen och den medeltida industrialiseringen. Bergsmännen kombinerade jordbruket och malmbrytningen. Under 1100- till 1300-talet var det en snabb expansion i bergsbruket. På 1300-talet blev det lågkonjunktur och hyttorna lades ner. Bergshantering omstrukturerades och började på nytt blomstra under 1600- och 1700-talet.

Namn som slutar på "benning" och "hytta" skvallrar om orter där järnhanteringen haft stor betydelse. Föredragshållaren nämnde också betydelsen av transportvägar för malmen bl.a. Badelundaåsen (nuvarande väg 70).

Kjell Åbrink och Jon Olsson

De sista föredragshållarna som jag åhörde var Kjell Åbrink och Jon Olsson som talade om "Valloner, när, var, hur?" Den stora vallonimmigrationen var under början av 1600-talet. Arbetare kom till Sverige från Spanska Nederländerna, Vallonien, för att arbeta. De bosatte sig i orter som Finsspång, Gimo, Österbybruk, Lövsta, o.s.v. Det var Louis de Geer som låg bakom värvningen av folk som behövdes i bergsbruket. Man tecknade kontrakt med immigranterna, där man angav namn, yrke, lön och även möjlighet att återvända hem efter kontraktstidens utgång. Under hela 1600-talet kom cirka 1000 invandrare. Dessa personer hade skiftande yrken, t.ex. smeder, kolare, körare, skogsarbetare etc. Information om vallonerna går att hämta i bl.a.:

-Bergstinget (hammartingsprotokoll, rättsprotokoll)

-Bruksarkiv (räkenskaper)

-Mantalslängder för bruken

-Köpekontrakt

-Torpbesiktningsprotokoll

Trots att invandringen var rätt begränsad så är det många svenskar som är vallonättlingar idag. ■

Referat från Dick Harrisons föreläsning

Upprorsmän, biskopar, borgbyggare och upptäckare: *en historisk resa genom Västra Mälardalen*

TEXT: KERSTIN ANDERSSON

År 1953 dog Stalin, Koreakriget slutade och Truman avgick som president. Historien kring året 1953 kan göras lång, men vad finns det för historia i Västra Mälardalen?

Västra Mälardalen var den rikaste delen av Sverige, vilket berodde på att folket samarbetade om rikedomarna. Gruvorna ägdes tillsammans. En form av originalkälla till EU. Markerna var rika jordbruksbygger och vid Mälaren fanns det hamnar.

Badelundaåsen sträcker sig från Siljansområdet ner till Nyköping och blev en viktig kommunikationsled för våra förfäder. Där fraktades järn och sten nedåt i landet. Badelunda tillhör de fornlämningsrikaste socknarna i Västmanland.

En av Sveriges mest dekorativa runstenar finns på Anundshögområdet. Skriften på den stenen lyder:

Folkvid reste alla dessa stenar efter sin son Heden, Anunds broder. Vred högg runorna.

Folkvid var en storman i Badelunda i början av 1000-talet. Han markerade en väg förbi Anundshög med stenar som fortfarande står där – en form av ”Eriksgata” som passerar där mellan Västerås och Uppsala.

Vem var Bröt-Anund? En svensk sagokung som, om han existerat, bör ha gjort det under första hälften av 600-talet. Han röjde land och byggde vägar och kallas därför Bröt-Anund. Gissningsvis är Anundshögen vid Badelunda kung Anunds grav.

Av en slump råkade man i början av 1950-talet bygga ett bostadshus mitt i ett gravfält. När huset var färdigbyggt upptäcktes guldfyndigheter från 200-talet, mynt från 1100-talet samt andra fornlämningar i schack-

massorna. När tomten undersöktes av arkeologer fann de ett 70-tal gravar. Gravfältet hade använts under många generationer med gravar ovanpå varandra.

Det som är speciellt bland dessa gravar är de åtta båtgravarna. De tyder på en mycket betydelsefull typ av begravning avsedd för särskilt viktiga personer. I samtliga av dessa båtgravarna på Tunagravfältet var det kvinnor som hade begravts. Kvinnorna satt i båtarna på en bädd av mossa, omgivna av bruksföremål, förnödenheter och smycken. En av dessa gravar är den guldrikaste gravstenen som hittats i Sverige.

I en av gravarna (nr 79) hade man vänt på båten och lagt den över kvinnan. Varför? Var man rädd för den kvinnan? Var man rädd för att hon skulle gå igen?

I en fuktig grav hittades en speciell typ av stav. Den var drygt en meter lång med inskrifningar i. Staven kan ha varit en kräkla – en biskopsstav eller völvastav. Völvastaven var ett redskap för völvor, kvinnor med speciella egenskaper. De som ansågs kunna se in i framtiden och kunna påverka den.

Vilka var då dessa mäktiga kvinnor? Västmanländska völvor, matriarker eller prästinnor i den hedniska kultens tjänst? Detta är en okänd historia. Staven försvann på 1950-talet och är inte återfunnen.

Sankt David av Munktorp var en engelsk munk som sändes ut för att kristna Mälardalenskapen. Han kom till Munktorp 1024. Att det blev just den här orten kan bero på att Munktorp sedan gammalt var en kult- och boplat. Det kan också ha

haft betydelse att motståndet här var mindre på grund av tidigare kristet inflytande.

Det sägs att David var närsynt och lite tankspridd. Han byggde en kyrka, Davidskyrkan, i Munktorp i Västmanland. Det blev den första kyrkan i stiftet. En källa i närheten kallas Sankt Davids källa. Här skall David ha döpt västmanlänningar. Han nämns som den förste biskopen av Västerås och kallas Västmanlands apostel. David sökte martyrdöden och dog år 1028, vilket firas den 25 juni.

Det är inte bara munken David som har gett historia åt Munktorp. Där har även funnits en drottning, Helvig av Holstein. Hon blev svensk drottning när hon gifte sig 1276 med Magnus Ladulås. Som morgongåva fick hon av Magnus gården Dävö i Munktorps församling. Efter makens död levde Helvig på Dävö ända fram till sin död.

Köping nämns första gången 1200-talet under namnet Laglösa-köping. Namnet kommer inte av att det bodde en massa laglösa personer här, utan att orten ännu inte blivit stad. Där fanns ingen egen kyrka. Den byggdes först på 1300-talet. Orten var därför skattebefriad och behövde inte betala skatt till Stockholms broar. En mycket känd Köpingsbo är apotekaren Carl Wilhelm Scheele, som bland annat upptäckte syret.

Näst efter Stockholm finns det mest dokumentation om Arboga. Det är tack vare tankeböckerna vi har så mycket kunskap om just Arboga. Sveriges äldsta tankebok är därifrån, 1450-1568.

Dick Harrison.

Referat från Anna Götlinds föreläsning

Mikrohistoria: *en väg till kvinnornas osynliga historia.*

Anna Götlind.

TEXT: KARIN JYRELL

Efter mordet på Engelbrekt Engelbrektsson, våren 1436, delades slotten och slottslänen ut till herremännen. Både Örebro och Västerås slott kom under Karl Knutssons herravälde.

Erik Puke blev missnöjd och en maktkamp mellan herremännen Erik Puke och Karl Knutsson utbröt. Allmoge och stadsbefolkning i Mälardalen ställde sig på Pukes sida, medan övriga herremän och biskoparna stödde Karl Knutsson. När Karl Knutssons stora här kom till Västerås utpekades fyra bönder som Pukeanhängare. De brändes levande på bål.

Erik Puke, som hade stöd från allmogen i Dalarna, Gästrikland och Hälsingland, tågade mot Västerås och slog läger i Hällaskog. Knutsson begav sig med sitt folk till Västerås. I december 1436 utbröt strid mellan Puke och Knutsson, den så kallade Pukefejden.

Under själva juldagarna gjordes det ett uppehåll i stridigheterna och det firades jul. Därefter återupptogs striden igen.

Pukstenen i Hällaskogen är ett minne från detta slag. Det sägs att Erik Puke skall ha gömt sig under den stenen. Knutsson uppmanades av sin stab att söka förlikning med honom och båda begav sig till förhandlingsplatsen Västerås slott. Där fängslades Erik Puke och hans följe. Puke fördes till Stockholm och avrättades den 13 februari 1437.

Det här är historia som sällan berättas då det inte berör storstäder som Stockholm, Malmö eller Göteborg. ■

Inom det akademiska historieämnet har man under de senaste decennierna allt mer börjat intressera sig för vanliga människors vardagsliv. Mikrohistoria krymper det rumsliga perspektivet och kommer närmare människan. I Bergslagen har det ofta handlat om människors olika roller inom bergshanteringen.

1990 startade Anna Götlind och Helena Kåks en forskningscirkel i Dalarna. Uppgiften bestod i att deltagarna skulle skriva en artikel på fem sidor om arbetet och arbetarna i Bergslagen. Artiklarna kom att handla enbart om männen. Det skrevs om brukspatronen, bergsmannen, gruvarbetaren, kolaren, forköraren, smeden och bonden.

Vart tog kvinnorna vägen? 2006 genomfördes en forsknings- och dokumentationscirkel vid Högskolan Dalarna med namnet ”Bergsmansgårdarnas kvinnor”. Syftet med cirkeln var att bland annat ta fram ny och fördjupad kunskap om kvinnors liv på bergsmansgårdar inom Världsarvet. Cirkeln bestod av arton personer – sju kvinnor och en man deltog. Flera av deltagarna hade personlig anknytning till någon av bergsmansgårdarna. Bokens titel blev ”Vid bergsmannens sida”. Den beskriver kvinnornas liv på bergsmansgårdar och i storhushåll i Falun under trehundra år.

Mot ovanstående bakgrund beskrev Anna Götlind hur vi som släktforskare kan skriva mikrohistoria utifrån vår egen forskning kring våra anor. Hur de har bott, vilka arbeten som förekommit, bouppteckningar och undantagskontrakt. Minnessaker, bilder, dagböcker och familjebiblar kan ge oss mycket kunskap om deras liv.

En mikrohistorisk studie av äldres levnadsvillkor på en småbrukargård är

”Backåkers-Eriks dagbok 1861-1914”. Erik Johanssons, från Garpenberg i södra Dalarna, dagbok är en av de mest omfattande och innehållsrika bondedagböcker vi känner till. Den omfattar 4000 sidor från åren 1861-1914. I dagböckerna har han dag för dag skrivit ned vilket arbete varje person i hushållet utfört. Det var i första hand männens, som han själv arbetade tillsammans med, arbete som nedtecknades. Även försäljning av det som producerades på gården, inköp, löner till piga/dräng och dagsverkare finns dokumenterade.

När Eric blir äldre och inte orkar med att utföra de tunga sysslorna ute på gården blir hans tid inomhus bland kvinnorna längre. Då upptäcker han kvinnans roll på gården. Han börjar skriva ner allt som händer kring deras vardag i sin dagbok. Allt som börjar på ”stor-” (bak, tvätt), skrivs ner. Att Lotta är sjuk en gång/månad noterar han också! 10 april 1914, noterar han att Beda, sonhustrun, gör pannlapp (pannkaka). På flera ställen skriver han om hur Beda rakar och sköter om honom. Erik avlider 1916.

Det upprättades även undantagskontrakt på gården. Man skrev in att den yngre generationen skulle stå för omsorg och underhåll av de äldre. Det gällde bostad, mat, kläder, skor, kyrkskjuts, ved och så vidare. Undantagskontrakt fanns ända till 1942 men då var det ett parkeringstillstånd det handlade om.

Eriks sonson och namne, Erik Stefan Johansson, skrev också dagbok mellan åren 1958-1978. I hans dagbok, som förvaras i gårdsarkivet i Backåkers, möter vi ett helt annat Sverige än det hans farfar levde i. ■

Program Västerås Släktforskarklubb

* Lokal: Kyrkbacksgården, Västra Kyrkogatan 8 – där inte annat anges.

Torsdag 31/10 kl. 18

Lykttändaren*

Anmälan senast 27/10 till
Henry Johansson
tfn. 021-33 19 14 eller
325johansson@telia.com

Aposteln David

– Kristendomens ankomst till Munktorpsbygden.
Föreläsare är kyrkoherde emeritus Inge Svensson.
Kaffe/te och smörgås (à 40 kr) beställs i förväg vid anmälan.

Lördag 9/11 kl. 12-16

Hörsalen, Karlsgatan 2

Arkivens dag

Temat är Flora och fauna.

Torsdag 21/11 kl. 18

Lykttändaren*

Anmälan senast 17/11 till
Gunnar Andersson
021-12 35 48 eller
gg.andersson@telia.com

DNA - ett hjälpmedel i släktforskningen

Åke Sjödin föreläser.
Kaffe/te och smörgås (à 40 kr) beställs i förväg vid anmälan.

Torsdag 23/1 kl. 18

Wallinsalen*

Anmälan senast 19/1 till
Ingemar Widestig,
tfn 021-420 00 70 eller
ingemar.widestig@gmail.com

Problemlösarkväll

Vi inleder med en demonstration av några program och databaser som är användbara i släktforskning. Därefter hjälps vi åt att lösa släktforskarfrågor. Sänd gärna in frågor så att vi kan förbereda oss!
Kaffe/te och smörgås (à 40 kr) beställs i förväg vid anmälan.

Torsdag 20/2 kl 18

Wallinsalen*

Anmälan senast 16/2 till
Kerstin Andersson
tfn 021-246 58 eller
e-k-k-a@telia.com

Släktböcker

Silva Pettersson och Brage Lundström visar och berättar om sina släktböcker. Ger praktiska råd och tips. Vi kommer att titta på hur andra har lagt upp sina släktböcker. Kaffe/te och smörgås (à 40 kr) beställs i förväg vid anmälan.

Lördag 15/3

Lokal och tid meddelas senare.

Släktforskningens dag

Torsdag 20/3 kl 18

Wallinsalen*

Anmälan senast 16/3 till
Gunnar Andersson
021-12 35 48 eller
gg.andersson@telia.com

Årsmöte

Föredrag "Släktforskning för framtidens svenskar" av Jojje Lintrup. Jojje är anställd på Släktforskarförbundet och ansvarar för projektet "Släktforskning för invandrare". Dagordning kommer i nästa nummer av tidningen. Föreningen bjuder på kaffe/te och smörgås.

Torsdagen 10/4 kl 18

Lykttändaren*

Anmälan senast 6/4 till
Karin Jyrell, tfn 021-84 15 88
eller karin.jyrell@tele2.se

Släktforskning i Finland

Seppo Remes är en pensionerad folkbildare. Han föreläser om hur man släktforskar i Finland.
Kaffe/te och smörgås (à 40 kr) beställs i förväg vid anmälan.

Jourhavande släktforskare

Onsdagarna 30/10 och 27/11 - 2013 kl. 15-18 samt 5/2, 2/4 och 7/5 - 2014 kl. 16-19 finns hjälp att få på vår nya plats i fackbiblioteket på Stadsbiblioteket. OBSERVERA ÄNDRAT KLOCKSLAG NÄSTA ÅR!
Det finns en kölista där du antecknar dig när du kommer (ingen förbokning). Vi avdelar c:a 30 minuter till varje besökare. Har du grunduppgifter förberedda (födelsedag, dödsdatum, ort och källor) så får du ut mera av tiden.